

4.8 Hrubý disponibilní národní důchod

- **Větší úbytek HDND než HDP**

Vývoj důchodů, výdajů a kapitálových transakcí v roce 2009 vedl k výrazným změnám ve vytvoření hrubých národních úspor a v míře financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu z domácích a z vnějších zdrojů. Negativní vliv na hlubší pokles hrubého disponibilního národního důchodu (dále jen HDND) než HDP mělo primárně daleko větší snížení prvotních důchodů od nerezidentů než prvotních důchodů nerezidentům. Rozsah (velikost) hrubých národních úspor a pokles míry úspor byly negativně ovlivněny, kromě prvotních příčin (odčerpání čistých prvotních důchodů z HDP nerezidentům), v důsledku růstu výdajů na konečnou spotřebu při snížení HDND. Převaha sklonu ke spotřebě nad sklonem k úsporám byla v roce 2009 výrazně větší než před rokem.

- **Značný vliv čistého důchodu nerezidentům**

Formou čistých prvotních důchodů a čistých běžných transferů nerezidentům oteklo v roce 2009 z České republiky 244,6 mld. Kč, což bylo o 53,1 mld. Kč více než před rokem. Z hodnoty HDP tak ubylo 6,7 %, tj. meziročně více o 1,5 p. b. Hodnota HDND 3 382,6 mld. Kč za rok 2009 byla o výše uvedenou částku (244,6 mld. Kč) menší než hodnota HDP. Představuje část HDP vytvořeného v České republice zahraničními výrobními faktory, resp. čistý důchod vydělaný nerezidentskými jednotkami. Meziročně byl HDND menší o 114,9 mld. Kč. Vzhledem ke zvýšení výdajů na konečnou spotřebu došlo ke značnému meziročnímu snížení hrubých národních úspor (o 166,3 mld. Kč), takže jejich výše 743,9 mld. Kč byla ve větším rozsahu než před rokem nedostačující k financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu. Tyto výdaje přestože byly meziročně podstatně menší, převyšovaly hrubé národní úspory o 5,0 % (před rokem o 2,0 %). Rozdíl mezi mírou úspor (22,0 %) a mírou investic (23,1 %) byl v roce 2009 větší o 0,4 p. b. než v roce 2008. Vytvořené hrubé národní úspory v roce 2009 postačovaly z 95,2 % na financování kapitálových výdajů a zbývajících 4,8 % muselo být kryto ze zahraničních zdrojů. Kapitálové transakce ukazují, že kapitálové transfery nerezidentům rostly rychleji než kapitálové transfery od nerezidentů, čehož důsledkem bylo snížení čistých půjček o 2,9 mld. Kč (na 3,9 mld. Kč).

Tab. č. 4.8.1 Hrubý disponibilní národní důchod

v mld. Kč běžných cen

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDND	2 658,5	2 837,1	3 044,2	3 268,1	3 497,5	3 382,6
Konečná spotřeba	2 038,5	2 122,9	2 248,8	2 405,0	2 587,2	2 638,7
Hrubé národní úspory	620,0	714,2	795,4	863,1	910,3	743,9
Tvorba hrubého kapitálu	774,4	766,2	863,2	954,6	933,8	781,0
Saldo běžných transakcí s nerezidenty	-154,4	-52,0	-67,8	-91,5	-23,5	-37,1
Míra úspor v %	23,3	25,2	26,1	26,4	26,0	22,0
Míra investic v %	29,1	27,0	28,4	29,2	26,7	23,1
Financování THK z vnějších zdrojů v %	19,9	6,8	7,9	9,6	2,5	4,8

Pramen: ČSÚ, národní účty, vlastní výpočty

- **Reálně výrazně klesly hrubé národní úspory**

HDND nepatří sice do výrobního, nýbrž do důchodového pojetí, avšak jeho rozhodující část (výdaje na konečnou spotřebu) je vyjádřena i v meziročně srovnatelných cenových podmínkách. Použitím příslušných cenových koeficientů byl HDND (pro analytické účely) přepočten do stálých cen. Reálně HDND za rok 2009 byl meziročně nižší o 5,8 %, tj. klesl o 1,6 p. b. více než HDP. Z toho poté vyplývá, že při růstu výdajů na konečnou spotřebu o 1,2 % se objem hrubých národních úspor snížil o více než čtvrtinu (o 25,6 %) a záporné saldo národních běžných transakcí, tj. vnější zdroje financování tvorby hrubého kapitálu, značně vzrostlo.

Souhrnná ekonomická pozice a základní makroekonomické proporce vyjádřené nominálně i reálně vývojem HDP a jeho výdajových složek ukazují, že v roce 2009 došlo k významným strukturálním změnám a ke značnému snížení souhrnné ekonomické výkonnosti. Oboje se nejvíce týká zahraničně ekonomických transakcí a výdajů na tvorbu hrubého kapitálu, zejména tvorby zásob. Důsledek těchto změn znamenal meziročně nejen výrazně rozdílný vztah mezi domácí realizovanou poptávkou a domácí efektivní nabídkou, nýbrž i rozdíl v krytí úhrnné poptávky domácími a vnějšími zdroji. Zvyšující se převaha domácí efektivní nabídky nad domácí realizovanou poptávkou byla výsledkem většího úbytku vnější nabídky než vnější poptávky, což zároveň vedlo k vysokému aktivu zahraničního obchodu zbožím a službami. Přispělo k tomu i znehodnocení CZK, čímž její kurz neodpovídal více její kupní síle než před rokem. Ze složek realizované poptávky došlo k velkému poklesu výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu při nepatrném snížení spotřebitelských výdajů domácností a výrazném růstu výdajů vládních a neziskových institucí. Menšímu poklesu domácí efektivní nabídky než HDP pomohla značná deakumulace zásob.

Po sezónním očištění začal HDP meziročně klesat již ve 4. čtvrtletí 2008 a snižování pokračovalo v 1. polovině roku 2009, přičemž ve 3. a 4. čtvrtletí 2009 došlo již k jeho růstu. Sezónní faktory měly na vývoj HDP vliv příznivý ve 2. čtvrtletí a nepříznivý v 1. čtvrtletí každého roku. Sezónní faktory působily přitom na vývoj výdajových složek a čistého vývozu dosti rozdílně.

Výsledkem příznivých směnných relací a zhodnocení české národní práce na zahraničních trzích bylo nejen dosažení značného obchodního zisku, nýbrž i podstatně menší snížení HDD než HDP. Po vysokém odlivu čistých prvotních důchodů a čistých běžných transferů nerezidentům, resp. čistého důchodu zahraničních výrobních faktorů byl hodnotový úbytek HDND větší než úbytek HDP. V důsledku toho a s přispěním růstu výdajů na konečnou spotřebu došlo k výraznému snížení hrubých národních úspor, které ve větším rozsahu než před rokem nestačily k financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu.